

**Social färdighetsträning i grupp för barn
och ungdomar med autism
- en forskningsöversikt**

Titel:	Social färdighetsträning i grupp för barn och ungdomar med autism - en forskningsöversikt
Division:	Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne
Verksamhet:	Barn- och ungdomshabiliteringen (Bou) Habilitering & Hjälpmedel, Region Skåne
Projektansvarig:	Logoped Linda Kulneff Bou, Hässleholm linda.kulneff@skane.se
Handledare vid FoU-enheten:	Forsknings- och utvecklingsledare Dr med vet Pernille Holck FoU-enheten, Region Skåne
Utgivning:	Juli 2013
ISBN:	978-91-7261-265-5
Layout:	Ulla Götesson

Syfte:

Syftet med projektet är att sammanställa en litteraturöversikt över insatser i gruppformat till barn/ungdomar i skolåldern med AST med syfte att träna sociala färdigheter.

Output:

I denna forskningsöversikt kring gruppbaseade interventioner avseende social färdighetsträning till barn och ungdomar i skolåldern med autismspektrumtillstånd (AST) visas att det är möjligt att uppnå förbättrad social förmåga genom intervention i grupp under förutsättning att interventionen är specifikt anpassad till målgruppen. Långtidseffekterna är dock inte kända. Social färdighetsträning i grupp kan anses vara en effektiv metod att erbjuda barn och ungdomar med autism och skulle även vara möjlig att erbjuda som en insats inom Barn- och ungdomshabiliteringen.

FoU-enheten strävar efter att publicera rapporter av hög kvalitet i ett kortfattat format. Syftet är att öka tillgängligheten och användningen av den kunskap som utvecklats inom vår förvaltning. Det finns alltid möjlighet att kontakta oss på FoU-enheten för att få ytterligare information.

Läs mer på vår hemsida www.skane.se/habilitering/fou

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att sammanställa en översikt över evidensläget kring gruppbaseade interventioner kring social färdighetsträning riktade till barn och ungdomar i skolåldern med autismspektrumtillstånd (AST). I rapporten har åtta studier inkluderats och i dessa har barn och ungdomar i åldrarna 6-20 år erbjudits intervention. De vanligast förekommande diagnosgrupperna är högfungerande autism (HFA), Aspergers syndrom (AS) och atypisk autism. Typisk begåvning och funktionell basal språklig förmåga har ofta angivits som inklusionskriterier. Interventionerna har bestått av 13-30 timmars gruppterapi och durationen av interventionernas totaltid har varierat från sju upp till 30 veckor.

Resultatet av granskningen visar att det är möjligt att uppnå förbättrad social förmåga hos barn och ungdomar i skolåldern med AST genom intervention i grupp. Det har visat sig vara viktigt att interventionen är specifikt anpassad till målgruppen både till form och till innehåll. Vanliga färdigheter som tränas är konversation, förmåga att bygga och behålla relationer, icke-verbal kommunikation och känsligenkänning. Ibland har man arbetat utifrån individuellt satta mål. Generaliserbarheten har diskuterats och de flesta författare anser att föräldramedverkan och/eller träning i hemmiljö är viktiga faktorer för att deltagarna ska kunna generalisera och nyttja de inlärdade färdigheterna i den vardagliga miljön.

I granskningen har det framkommit att långtidseffekter av gruppbaseade interventioner kring sociala färdigheter inte är kända och i studierna saknas många gånger kontrollgrupper. Man har också sett att trots att deltagarna når förbättrad förmåga inom social kompetens når de inte upp till den nivå som anses typisk hos barn och ungdomar utan autismsdiagnos. Trots dessa brister anses social färdighetsträning i grupp vara en effektiv metod att erbjuda barn och ungdomar med autism och interventionen anses vara möjlig att erbjuda inom Barn- och ungdomshabiliteringens regi.

Innehållsförteckning

Förord	5
Bakgrund	6
Syfte	7
Metod	7
Diskussion	21
Slutsatser och implementering	24
Referenser	26
Bilaga	28

Förord

Habiliterings- och hjälpmedelsförvaltningens vision är att stärka ett gott liv utifrån egna val. Vi ska med professionella insatser göra livet mera möjligt för barn, ungdomar och vuxna med varaktig funktionsnedsättning. I samarbetet mellan Forsknings- och utvecklingsenheten och verksamheterna sker en ständig granskning av rådande metoder och prövning av nya för att kontinuerligt förbättra kvaliteten i olika habiliteringsinsatser.

Forsknings- och utvecklingsenheten har ansvar för att driva och utveckla kunskap utifrån det kunskapsbehov som finns inom förvaltningen, allt i enlighet med uppdraget: utveckla ny kunskap inom habiliterings- och hjälpmedelsområdet, sprida kunskap om funktionsnedsättning, skapa en kultur av kritiskt och vetenskapligt tänkande, stimulera och stödja systematisk kunskaps- och kompetensutveckling.

Dessa olika delar i uppdraget kombineras i de forsknings- och utvecklingsarbeten som genomförs och redovisas som FoU-rapporter. De utgår från en Frågeställning i praktiken, som relateras till aktuell forskning och erfarenhet och leder vidare till en studie på vetenskaplig grund. En viktig del i arbetena är att visa hur resultaten kan användas och kommuniceras i verksamheten för att på så sätt bidra till kunskapsutvecklingen. Här är stödet från ledningen en grundläggande förutsättning.

Det kritiska tänkandet utvecklas. Den praktiska erfarenheten värderas gentemot generell kunskap/forskning och förståelsen för praktiken växer. För Kunskapsområdet habilitering, rehabilitering och hjälpmedel innebär varje rapport ett bidrag till evidensbaserad praktik.

I detta arbete har forskningen över gruppbaseade interventioner avseende social färdighetsträning till barn och ungdomar i skolåldern med autismspektrumtillstånd (AST) beskrivits. Leg logoped Linda Kulneff vid Barn- och ungdomshabiliteringen i har i denna forskningsöversikt samlat relevant forskning samt granskat och sammanställt resultaten från denna. Forsknings- och utvecklingsledare vid FoU-enheten leg logoped och med dr Pernille Holck har varit handledare. Arbetet har genomförts med stöd av enhetschef Eva Svensson och verksamhetschef Margareta Nilsson.

Malmö i juni 2013

Kerstin Liljedahl
Leg psykolog, fil dr
Forsknings- och utvecklingschef

Bakgrund

Autismspektrumtillstånd (AST) drabbar ca 0,5-1 procent av befolkningen. Tillståndet är vanligare hos pojkar än hos flickor och kännetecknas av avsaknad av eller begränsningar inom ömsesidigt socialt samspel, kommunikation och föreställningsförmåga. AST anses bero på en avvikelse i hjärnans utveckling som medför annorlunda kognitiv funktion, men orsaken till autism är ännu inte känd. AST är ett samlingsnamn som innefattar diagnoser som autistiskt syndrom, Aspergers syndrom (AS), högfungerande autism (HFA), desintegrativ störning hos barn och atypisk autism, även benämnd som genomgripande störning i utvecklingen utan närmare specifikation (UNS; Autismforum, 2007). Spektret innefattar olika begåvningsnivåer, från svår utvecklingsstörning till typisk begåvning.

Konsekvenser av de svårigheter som AST medför leder ofta till ett begränsat socialt liv. Personer med AST uttrycker många gånger en stor önskan att delta i sociala sammanhang, men kan sakna förmåga och förståelse för hur man utvecklar och bibehåller sociala relationer. Konsekvenserna av detta kan leda till utanförskap, isolering och depression.

Autism beskrevs officiellt i diagnosmanualer först år 1980, och sedan dess har forskningen kraftigt vuxit. Interventioner riktade mot ökade sociala färdigheter har varit ett viktigt forskningsområde under det senaste decenniet (Reichow, Steiner & Volkmar, 2012).

Inom Barn- och ungdomshabiliteringen (Bou) i Skåne har personer med AST varit en grupp som ökat under de senaste åren. Framför allt barn och ungdomar med AST i skolåldern är en grupp som blivit större inom verksamheten. I denna grupp finns många barn och ungdomar med typisk begåvning, som uppmärksammas bland annat då kraven inom skola och förväntningar inom sociala områden blir större. Svårigheter att delta i sociala sammanhang är vanliga beskrivningar både från föräldrar och barnen och ungdomarna själva.

Inom Bou i Skåne har man vid olika enheter erbjudit interventioner i syfte att öka kompetens och förståelse för sociala färdigheter hos barn och ungdomar med AST, men inget enhetligt material har använts och effekten av gruppinterventionerna är oklar. Syftet med denna rapport är att se över forskningen i ett internationellt perspektiv för att om möjligt hitta evidensbaserade metoder som kan erbjudas för träning av sociala färdigheter i ett gruppformat på enheter inom Bou i Region Skåne.

Syfte

Syftet med projektet är att sammanställa en litteraturöversikt över insatser i gruppformat till barn/ungdomar i skolåldern med AST med syfte att träna sociala färdigheter.

Mer specifikt kommer följande frågeställningar att studeras:

- (i) Kan sociala färdigheter utvecklas hos barn och ungdomar med AST genom behandling i grupp?
- (ii) Till vilka undergrupper bör interventionen erbjudas?
- (iii) Vilka komponenter bör en framgångsrik gruppintervention innehålla?
- (iv) På vilket sätt bör interventionen genomföras?

Metod

Litteratursökning gjordes genom sökning i tre databaser, PsycInfo, PubMed och ERIC under augusti och september 2012. Sökorden som användes återfinns i tabell 1. Endast artiklar publicerade efter 1 januari år 2000 inkluderades i sökningen.

Tabell 1

	Sökord	Antal träffar
ERIC	1 autism	
	2 social skills	
	3 group	
	4 social skills group	
	5 group intervention	
	6 group therapy	
	7 evidence	
		1 AND 2 AND 7
	1 AND 2 AND 6	5
	1 AND 2 AND 3	152
	1 AND 4	11
	1 AND 2 AND 5	18
PubMed	1 autism disorder	
	2 psychotherapy, group	
	1 AND 2	34
PsycInfo	1 autism spectrum disorders	
	2 social skills	
	3 group therapy	
	4 social skills training	
	1 AND 2 AND 3	46
	1 AND 4	212

Interventioner där jämnåriga utan autismdiagnoser inkluderas i grupperna, som utfördes i skolmiljö eller innefattade hög intensitet under lång tid, till exempel intervention under vistelse på sommarläger, exkluderades i denna granskning. Studier som innehöll både gruppterapi och parallell individuell terapi valdes också bort. Slutligen exkluderades studier med gruppinterventioner för barn i förskoleåldern och för personer över 18 år.

Utifrån inklusions- och exklusionskriterierna kvarstod åtta artiklar.

Resultat

Nedan presenteras de ingående artiklarna. En översikt över de inkluderade artiklarna kan ses i bilaga 1.

1. Evidence-Based Social Skills Training for Adolescents with Autism Spectrum Disorders: The UCLA PEERS Program

Elisabeth A. Laugeson, Fred Frankel, Alexander Gantman, Ashley R. Dillon & Catherine Mogil, 2012

Bakgrund

Interventionen riktades till 28 ungdomar i åldern 12-17 år med HFA, AS och Pervasive Developmental Disorder – Not Otherwise Specified (PDD-NOS). Interventionen bestod av 14 90-minuterspass där ungdomarna och deras föräldrar träffas i parallella grupper, huvudsakligen var för sig, med 8-10 ungdomar/grupp. Innehållet i gruppträffarna baserades på en kursplan kring sociala färdigheter och förmågor kring att utveckla och behålla vänskapliga relationer. Vid varje grupptillfälle avhandlades ett tema. Exempel på teman var att konversera, inleda och avsluta konversationer med jämnåriga, elektronisk kommunikation, humor, samt att hantera att bli retad eller mobbad och skvaller. Ungdomarna fick information och instruktioner kring det aktuella temat, både i föreläsningsform och i rollspelsformat. Föräldrarna fick lära sig strategier kring hur de kunde coacha sina ungdomar i sociala sammanhang knutna till interventionens olika teman. Vid slutet av varje tillfälle sammanträlade föräldra- och ungdomsgruppen och då gjordes överenskommelser i respektive nätverk kring hur ungdomarna skulle träna på det nyss genomgångna temat under den kommande veckan. Nästföljande gruppträff inleddes med en uppföljning kring hur det hade gått sedan sist.

Programmet var en utvecklad version av den ursprungliga Children's Friendship Training (Frankel & Myatt, 2003) och PEERS (Laugeson, Frankel, Mogil, Dillon, 2009) och hade förändrats genom en utökning med två grupptillfällen och tillägg av ämnen som bland annat humor, ryktesspridning och skvaller.

Metod

För att mäta effekten av interventionen gjordes skattningar av föräldrar och lärare samt bedömning av ungdomarna före och efter avslutad behandling. Social Skills Rating Scale (SSRS) användes för att ge ett mått på sociala beteenden och problembeteenden. Två versioner av skattningen administrerades, en för föräldrar och en för lärare. Svaren från föräldraskattningen presenterades i sju delskolor: sociala färdigheter, problembeteenden, samarbete, förmåga att hävda sig

själv, lyhördhet, självkontroll samt externalisering medan lärarskattningen presenterades i två delskalor: sociala färdigheter och självhävdande beteenden. Social Responsiveness Scale (SRS) användes för att mäta sociala färdigheter inom delskalorna socialt medvetande, social kognition, social kommunikation, social motivation och stereotyp beteende. Även detta instrument fylldes i av både föräldrar och lärare. Föräldrarna och ungdomarna fick i ett frågeformulär ange frekvens av umgänge med jämnåriga och gradera eventuella konflikter vid det senaste förekomna umgängestillfället. Slutligen fick deltagarna fylla i ett frågeformulär som mätte hur deltagarna hade utvecklat de specifika förmågor som interventionen berörde.

Interventionen gavs till 14 ungdomar direkt efter baslinjemätningen (treatment group) och 14 ungdomar erbjöds interventionen efter ytterligare en mätning 14 veckor senare (delayed treatment group). Baslinjemätningen angavs som T1. Båda grupperna genomförde mätningar direkt efter respektive grupp hade avslutats (T2) och den gruppen som först genomgått interventionen (treatment group) gjorde en uppföljande mätning 14 veckor efter avslutad behandling (T3). Lärarna hade inte kännedom om vilken av testgrupperna ungdomarna deltog i och sågs därför som neutrala.

Resultat

Föräldrarnas skattning visade vid jämförelser mellan för- och eftermätning (T1 och T2) på signifikanta förbättringar avseende totalskalorna. Både föräldrar och deltagare skattade frekvens av umgänge och konflikter vid senaste umgängestillfället som förbättrade. Deltagarnas utvärdering av de interventionsspecifika förmågorna visade på signifikant förbättring efter interventionen. I lärarskattningen sågs ingen betydande förbättring.

Vid T3 (14-veckorsuppföljningen) utvärderades data från tolv deltagare. De flesta signifikanta förbättringar utifrån rapporteringarna från föräldrar och ungdomar kvarstod och dessutom rapporterades ytterligare förbättring inom vissa delskalor. Lärarskattningarna visade vid T3 på signifikanta förbättringar utifrån ett av de två administrerade instrumenten (SSRS).

Diskussion

Författarna anger att interventionen visade sig vara effektiv avseende syftet att förbättra ungdomars förmåga att hantera vänskapliga relationer, och förbättringarna tycktes kvarstå vid 14-veckorsuppföljningen som gjordes. Föräldraskattningarna tydde dessutom på generellt förbättrade sociala förmågor och en minskning av autistiska symptom. Författarna menar att det faktum att föräldrarna var involverade i interventionen bäddade för att ungdomarna skulle kunna lyckas fortsätta att generalisera de nyligen inlärd kunskaperna. Ytterligare en styrka i studien som framhävs var att en uppföljning genomfördes. Denna visade på bibehållna och i vissa fall även vidareutvecklade sociala förmågor. Tyvärr uppstod ett kraftigt svarsbortfall avseende lärarskattningarna, som i högre grad ansågs vara neutrala jämfört med föräldraskattningarna.

2. Social Competence and Social Skills Training and Intervention for Children with Autism Spectrum Disorders *Albert J. Cotugno, 2009*

Bakgrund

Studien utvärderade effekten av en gruppintervention i syfte att öka social kompetens och sociala färdigheter för barn med AST i åldrarna 7-11 år.

Gruppträffarnas innehåll styrdes av individuella mål som hade satts i samband med baslinjemätningen för varje barn, och genom mål för hela gruppen. Grupp-målen baserades på en utvecklingsmodell om fem stadier som beskriver hur personer med AST utvecklas då de vistas i grupp (Stage Model of Group Development for Individuals with ASD). Stadierna innefattade (1) gruppformering, (2) gruppssammanhållning, (3) stabilitet och relationer, (4) anpassningar och perspektivskifte samt (5) avslut och avsked. Inom varje stadium fanns specifika mål och övningar som skulle hjälpa deltagarna att hitta adaptiva strategier som gjorde att de kunde vara och fungera i gruppen. Genom alla stadierna fokuserade interventionen på tre specifika problemområden som författarna ansåg finnas hos nästan alla personer med AST och som till stor del påverkar socialt beteende och interagerande; oro/stresshantering, gemensam uppmärksamhet samt flexibilitet/transitioner. Författarna menade att gruppdeltagande kunde utlösa stress och oro hos testdeltagarna, varför deltagarna under interventionen fick träna på att hantera dessa känslor genom olika tekniker och övningar. Kring gemensam uppmärksamhet och flexibilitet/transitioner sattes gruppgemensamma mål kopplade till de olika stadierna i grupputvecklingsmodellen.

Metod

I studien deltog 18 barn. Deltagarna hade alla en begåvning inom den statistiska normalvariationen och hade inga betydande språkliga brister. Interventionen gavs i grupp under en timme per vecka under 30 veckor. Deltagarna delades in i fyra grupper med 4-5 deltagare/grupp; två grupper med barn i åldrarna 7-8 år och två grupper med 10-11-åringar (inga 9-åringar deltog i studien).

Två mätinstrument användes för att utvärdera effekten av interventionen. Bedömningar gjordes av föräldrar och lärare före och efter barnens deltagande i studien. Lärarna fick fylla i ett instrument som mätte social kompetens och anpassningsbarhet i skolmiljö i tre delskalor: *lärar- och kamratprefererade sociala beteenden*, *anpassningsbarhet i skolmiljö*, samt en totalskala. Föräldraskattningen baserades på formulär som anses ge ett brett mått på social kompetens och utveckling av sociala förmågor hos barn med AST inom områdena *oro/stresshantering*, *gemensam uppmärksamhet* och *flexibilitet/transitioner*.

En kontrollgrupp bestående av tio barn (fem i åldrarna 7-8 år och fem i åldrarna 10-11 år) valdes ut slumpmässigt från skolor i närområdet. Barnen i kontrollgruppen hade inga kända svårigheter kring inläring eller inom autismspektret.

Resultat

Resultaten av lärarskattningen visade på signifikanta förbättringar inom samtliga delskalor vid jämförelser före och efter deltagande i interventionen. De yngre deltagarna utvecklades i högre grad inom områdena *lärar- och kamratprefererade sociala beteenden* medan 10-11-åringarna i högre grad förbättrades inom *anpassningsbarhet i skolmiljö*. Utifrån den totala poängen sågs en likvärdig förbättring för båda åldersgrupperna, men man såg att de yngre deltagarna i större utsträckning arbetade med mål kring passande beteende och förståelse över vad som var adekvat beteende hos jämnåriga medan de äldre snarare arbetade kring att bli socialt accepterade i gruppen. Föräldraskattningen visade på signifikanta förbättringar hos deltagarna efter interventionens genomförande och störst var förbättringen hos den yngre deltagargruppen. Mätningar av kontrollgruppen visade inte på några signifikanta förändringar vid baslinje- och eftermätningarna, och resultaten vid båda mättillfällena var jämna och på en högre nivå jämfört med barnen med AST.

Diskussion

Författaren menar att interventionen avsevärt kunde förbättra specifika förmågor inom området för social kompetens hos barn med AST. Man kunde dock se att deltagarna, trots de förbättringar de uppnådde, fortfarande presterade signifikant sämre än deltagarna i kontrollgruppen som inte hade någon känd diagnos inom autismspektret. Författaren anser att det finns behov av ytterligare insatser kring området social kompetens, med bland annat ökad intensitet och mer fokus på generalisering till nya miljöer och situationer.

3. Developing social interaction and understanding in individuals with autism spectrum disorder: A groupwork intervention

Tommy MacKay, Fiona Knott & Aline-Wendy Dunlop, 2007

Bakgrund

Interventionen riktades till 46 barn och ungdomar med HFA i åldrarna 6-16 år. Deltagarna delades in i sex grupper om ca åtta deltagare/grupp, inom åldersintervallen 6-11 år och 12-16 år. Interventionen gavs under 16 gruppträffar á 90 minuter. Två grupper erbjöds endast tolv gruppträffar på grund av avbrott för skollov. En vuxen per två barn fanns till förfogande vid gruppstillfällena.

Syftet med interventionen var att förbättra deltagarnas förmåga till social interaktion och förståelse genom att närma sig de underliggande svårigheterna bakom autism snarare än att lära ut specifika, isolerade förmågor inom området social kompetens. Tre målområden hade valts ut som fokus under interventionen; socialt och känslomässigt perspektivtagande, konversationsförmåga och färdigheter för att utveckla vänskap. Individuella mål för barnen och ungdomarna sattes utifrån kartläggningen som gjordes med föräldrarna innan gruppstart.

För att gruppdeltagarna skulle hjälpas att generalisera inlärd kunskaper ingick utflykter, hemuppgifter och regelbunden feedback till föräldrar som del av interventionen. Återkoppling till föräldrarna skedde genom detaljerad skriftlig information i samband med varje gruppstillfälle med tips på hur färdigheterna som lärts ut kunde tränas i vardaglig miljö. Man höll också återkopplingsmöten med föräldrarna för att följa barnens och ungdomarnas utveckling och för att sätta nya delmål.

Metod

För att inkluderas i studien krävdes deltagande vid minst hälften av gruppträffarna. Detta kriterium uppfylldes av 38 deltagare. Under studien gjordes mätningar före och efter deltagande i interventionen. Mätningarna som gjordes administrerades av en för studien neutral och oberoende person.

Både föräldrar och studiedeltagare fyllde i formulär som mätte social kompetens och sociala färdigheter inom två delskalor. Föräldrar fick också identifiera tre specifika områden inom social kompetens som de ansåg vara speciellt svåra för sitt barn/sin ungdom (*the three things*). Individuella mål sattes utifrån dessa tre valda områden och skattades före och efter deltagande i interventionen.

I studien genomfördes också uppföljande kvalitativa intervjuer med föräldrar och gruppdeltagare. Frågorna berörde interventionens effekt, den mest betydande aspekten av interventionen, om man upplevde att något hade förändrats, hur gruppdeltagaren hade upplevt interventionen samt om man hade synpunkter kring svagheter eller moment som saknats under interventionen.

Resultat

Föräldra- och deltagarskattningarna visade signifikant förbättringar. Graden av förbättring varierade från medelmåttig till betydande. Vid undersökning av hur väl föräldraskattningar och skattningar av gruppdeltagarna överensstämde med varandra såg man att skattningarna till viss del korrelerade med varandra, men också att gruppdeltagarna konsekvent skattade sig själva högre än vad deras föräldrar gjorde. Föräldrarna rapporterade kring svårigheter som ungdomarna själva inte tycktes medvetna om. Uppföljning av de individuella målen (*the three things*) visade på en signifikant ökning av medelvärdena för hela gruppen.

De uppföljande intervjuerna genomfördes av föräldrar till 31 deltagare. Av dessa ansåg 28 att interventionen varit till nytta för dem. För 21 föräldrar var den viktigaste aspekten de tre specifika och individuella mål som hade satts. Flera föräldrar beskrev att opassande sociala beteenden hade minskat och många ansåg att deras barn/ungdom blivit bättre på att lyssna och vara medvetna om andra. Knappt hälften av föräldrarna gav inga synpunkter för förbättring/förändring av interventionen medan några uppgav att de önskat att gruppen pågick under en längre tid och att en brist var att generella beteendeproblem inte hade hanterats.

Diskussion

Resultaten av studien visar på signifikanta förbättringar inom samtliga områden som mättes. Både föräldrar och gruppdeltagarna själva upplevde en förbättrad social förmåga och man menade att förbättringarna som sågs i skattningarna bekräftades i de uppföljande kvalitativa föräldrantervjuerna. En kontrollgrupp saknades, vilket gjorde det svårt att utesluta yttre faktorerers påverkan på de områden som utvärderats.

4. Social Skills Training for Adolescents with Asperger Syndrome and High-functioning Autism

Jeanie Tse, Jack Strulovitch, Vicki Tagalakis, Linyan Meng & Eric Fombonne, 2007

Bakgrund

I studien utvärderades effekten av en gruppintervention i syfte att utveckla sociala förmågor riktade till ungdomar med HFA eller AS. Interventionen bestod av tolv gruppträffar. Deltagarna träffades en gång per vecka under 60-90 minuter. Varje gruppstillfälle följde en viss struktur: inledning, genomgång av förra veckans innehåll, dagens innehåll, rollspel, fikapaus, aktivitet/lek och avslut. Inläring genom rollspel betonades. Innehållet i programmet bestod bland annat av medvetenhet och uttryck av sina egna och andras känslor, ögonkontakt, icke-verbal kommunikation, artighet, konversation med andra, småprat, hantering av mobbning och social etikett (t ex uppträdande vid restaurangbesök). De olika ämnena introducerades i takt med deltagarnas behov och förmågor. Efter gruppens avslut bjöds deltagarna in till återträffar två gånger årligen.

Metod

I studien inkluderades 46 ungdomar i åldrarna 13-18 år. För deltagande i undersökningen krävdes en funktionell språkförmåga och att deltagarna själva var villiga till att delta i gruppen. Varje grupp bestod av 7-8 ungdomar och leddes av två terapeuter. Gruppträffarna skedde på eftermiddagarna, efter skoldagens slut.

Tre olika utvärderingsformulär användes för att skatta ungdomarna inom områdena social kompetens och problembeteenden. Formulären fylldes i av föräldrarna före och efter ungdomarnas deltagande i programmet. Social kompetens angavs i två huvudskalor och tio subskalor och problembeteenden i två huvudskalor och elva subskalor.

För två deltagargrupper fylldes utvärderingsformulär i av gruppdeltagarna själva efter deltagande. Formuläret innehöll frågor om vad ungdomarna hade tyckt om interventionen och hur de själva upplevde sig ha förbättrats inom de områden som programmet omfattade. För tre grupper genomfördes en utvärdering av hur föräldrarna upplevde att deras ungdomars sociala beteende förändrades genom deltagande i gruppen. Båda utvärderingsformulären innehöll också öppna frågor där de svarande fick ge förslag på förändringar och förbättringar.

Resultat

Resultaten av föräldraskattningarna visade att deltagarnas sociala kompetens var signifikant förbättrad vid jämförelse före och efter deltagande i gruppen. Även avseende problembeteenden ansågs deltagarna signifikant förbättrade. Den enda delskalan som inte var signifikant förbättrad avsåg hyperaktivitet.

Studiedeltagarnas utvärdering fylldes i av 13 barn och ungdomar och det fanns 17 ifyllda föräldrautvärderingar. Tio deltagare uppgav att de uppskattat gruppdeltagandet och den vanligaste rapporterade förbättringen berörde ämnet konversation. De allra flesta, 15 föräldrar, uppgav att deras ungdomar hade uppskattat deltagande i gruppen och 13 föräldrar uppgav att ungdomarnas sociala beteende hade förbättrats. Flera föräldrar efterfrågade ökat föräldradeltagande i framtida grupper.

Diskussion

Studien indikerar att gruppinterventioner kring sociala förmågor kan vara ett effektivt sätt att ge ungdomar med AST ett ökat självförtroende kring sociala relationer. Författarna drar slutsatsen att ungdomarna till viss del kunde generalisera de inlärdas kunskaper till sin vardagliga miljö genom de svar som rapporterades i föräldrautvärderingarna, och de menar också att ungdomarna upplevde en större förbättring än vad deras föräldrar gjorde.

Resultaten visade på en minskning av problembeteenden och författarna resonerar därför kring att grupper med fokus på social kompetens kan ge sekundära effekter på problembeteenden.

Då det fanns ett visst bortfall av ifyllda skattningsformulär menar författarna att svaren möjligen inte var representativa för hela gruppen. De anger också att andra faktorer, som till exempel att ungdomarna byggde upp relationer med terapeuterna och de andra gruppdeltagarna, i sig kunde ligga bakom förändringar i subskalor som mätte ungdomarnas känslomässiga mående.

Studiens resultat begränsas av en avsaknad av kontrollgrupp och att innehållet i grupperna inte följde någon färdig manual, vilket innebär att innehållet kunde variera något mellan grupperna.

5. Social Competence Intervention for Youth with Asperger Syndrome and High-Functioning Autism: An Initial Investigation

Janine P. Stichter, Melissa J. Herzog, Karen Visovsky, Carla Schmidt, Jena Randolph, Tia Schultz & Nicholas Gage, 2010

Bakgrund

Studien ämnade undersöka effekten av den manualbaserade interventionen Social Competence Intervention (SCI). Metoden fokuserar på att träna det författarna ansåg vara bakomliggande svårigheter för social kompetens hos personer med AST – Theory of Mind (ToM), känsligenkänning samt exekutiva funktioner. Interventionen pågick under tio veckor, där deltagarna träffades en timme, två gånger i veckan (totalt 20 timmar).

Innehållet i gruppträffarna byggde på fem huvudområden: förståelse av ansiktsuttryck, att delge information, turtagning/delta i konversation, känsligenkänning samt problemlösning. Nya färdigheter som lärdes ut krävde att deltagarna använde sin kunskap från tidigare gruppträffar/lektioner, något författarna menade var unikt med metoden. Varje gruppstillfälle följde en viss struktur för att öka igenkänningen hos deltagarna. Information, modellinlärning, diskussioner och praktiska övningar användes för att lära in nya kunskaper. För tre grupper erbjöds föräldrar att parallellt delta i föräldragrupper, vilket samtliga som hade möjlighet också gjorde (n=17). Resterande föräldrar (n=10) behandlades som kontrollgrupp för föräldraprogrammet. Innehållet i och utvärdering av föräldragruppen beskrevs inte närmre i artikeln.

Metod

Interventionen gavs till 29 ungdomar med HFA eller AS i åldrarna 11-14 år. Ungdomarna delades in i grupper med 4-6 deltagare/grupp. För deltagande krävdes typisk begåvning och att man vistades med jämnåriga med typisk utveckling under åtminstone delar av dagen, till exempel i skolan eller på fritiden.

Mätningar genomfördes två veckor innan påbörjad intervention och två veckor efter interventionens avslut. Sociala förmågor skattades av deltagarnas föräldrar med SRS. Förutom test som bedömde ToM användes ett test bestående av tio korta berättelser som innehöll information som strider mot oskrivna sociala regler. Känsligenkänning testades med ett instrument där deltagarna fick identifiera känslouttryck utifrån 24 fotografier av barnansikten samt ett test som mätte hur väl deltagarna kunde avgöra en annan persons sinnestillstånd utifrån att titta på personens ögon. Exekutiva funktioner mättes genom ett standardiserat instrument där föräldrarna fick skatta ungdomarnas fungerande i hemmiljö. Slutligen användes ett test som avsåg mäta deltagarnas förmåga att resonera kring och hantera verklighetsbaserade situationer.

Resultat

Data baserades på resultat från 27 deltagare som fullföljde interventionen. Inte hela testbatteriet fullföljdes av samtliga deltagare (n = 20-27).

Mätningar genom SRS visade på signifikanta förbättringar på samtliga delskalor. Resultaten av de olika ToM-testerna visade på blandade resultat och ingen tydlig skillnad kunde ses mellan baslinje- och eftermätningen. En signifikant förbättring sågs avseende deltagarnas förmåga att avläsa andras känslouttryck och sinnestillstånd.

Föräldrarnas skattning av ungdomarnas exekutiva funktioner visade på en signifikant förbättring och föräldrarna angav också ungdomarnas förmåga att hantera och resonera kring situationer i vardagen som förbättrade, även om både baslinje- och eftermätningarna genomsnittligt låg under normalpopulationens medelvärde.

Diskussion

Resultaten av studien pekar på att SCI är en effektiv metod för att öka social kompetens hos gruppdeltagarna, vilket framkom i både föräldraskattningarna och i vissa individuella mätningar av gruppdeltagarna. Resultaten tyder på att deltagarna hade generaliserat de inlärd kunskaperna till andra miljöer, med hänvisning till att delar av skattningsformulären innehöll frågor kring deltagarnas fungerande i vardagliga miljöer.

Tolkningen av resultaten begränsas av att mätvärdena till stor del baserades på rapportering från föräldrar, med risk för påverkan då dessa kände till att ungdomarna deltog i interventionen. Studien pågick under fem terminer och författarna anger att programmet och metoderna för hur mätningarna utfördes utvecklades under denna tid, dock angavs inte på vilket sätt detta skedde.

6. Effects of Social Skill Instruction for High-Functioning Adolescents with Autism Spectrum Disorders

Barbara J. Webb, Susan P. Miller, Thomas B. Pierce, Sherri Strawser & W. Paul Jones, 2004

Bakgrund

I artikeln studerades effekten av programmet SCORE Skills Strategy. Metoden var från början utformad för personer med inlärningssvårigheter, men applicerades här på en annan målgrupp. Författarna menade att strategierna, som involverade modellinlärning, guidning i praktisk övning och positiv feedback, också var erkända inlärningsmetoder för personer med AST.

Programmet innehöll fem huvudområden: dela med sig av idéer, ge komplimanger, erbjuda hjälp eller uppmuntran, föreslå förändring på ett trevligt sätt samt att utöva självkontroll. Icke-verbala signaler som att ge ögonkontakt, använda passande tonfall (röst) och ansiktsuttryck tränades också inom varje område. Färdigheterna lärdes ut genom att deltagarna gavs en introduktion i ämnet, fick möjlighet att diskutera de olika stegen kring ämnet, gavs en modell för beteendet och fick träna färdigheten genom rollspelsövningar. Interventionen genomfördes genom 13 sessioner och deltagarna träffades en timme, två gånger i veckan under sju veckor.

Metod

Tio pojkar med HFA och AS i åldrarna 12-17 år inkluderades i studien. För deltagande krävdes en verbal IQ på minst 70 och att man under åtminstone delar av skoldagen deltog i undervisning med jämnåriga med typisk utveckling.

Innan programmet inleddes fick deltagarna träffas och börja lära känna varandra under tre 60-minuterspass då baslinjemätningen samtidigt gjordes. Deltagarna bedömdes dels utifrån deltagande i rollspelsituationer och dels genom olika frågeformulär. Inom varje rollspelsituation bedömdes deltagarna utifrån ett av huvudområdena samt hur de använde de icke-verbala signalerna. De olika färdigheterna (huvudområdena) som skulle visualiseras i rollspelen slumpades ut så att varje färdighet gestaltades av två deltagare. Genom ett frågeformulär fick deltagarna besvara frågor kring viktiga sociala färdigheter avseende grupsamarbete. Dessutom mättes deltagarnas kunskap kring vilken färdighet som skulle användas i en specifikt angiven situation, samt deltagarnas upplevelse av att arbeta i grupp. Slutligen fick deltagarna i ytterligare en enkät ange hur de upplevde att interventionen hade varit till nytta för dem.

Samtliga instrument användes vid baslinjemätningen och efter genomförd intervention, förutom den sistnämnda enkäten, som endast fylldes i vid eftermätningen. Eftermätningarna utfördes under tre sessioner, på ett liknande sätt som baslinjemätningen.

Föräldrarna fick skatta sina ungdomar före och efter deltagande i interventionen genom det standardiserade mätinstrumentet SSRS inom fyra delskalor: *samarbete*, *förmåga att hävda sig själv*, *lyhördhet* och *självkontroll*. Föräldrarna fick också vid eftermätningen fylla i ett utvärderingsformulär där de fick uppge hur de uppfattade att interventionen varit till nytta för deras ungdom.

Resultat

Resultaten av rollspelsövningarna visade på signifikanta förbättringar avseende fyra av de fem specifika huvudområdena efter genomförd intervention. Det område som inte visade signifikant skillnad var att dela med sig av idéer. Deltagarnas förmåga att ange viktiga sociala färdigheter kring samarbete och att avgöra vilken färdighet som skulle användas i olika situationer hade förbättrats. Deltagarnas upplevelse av arbete i grupp förbättrades inte signifikant. I utvärderingsformulären uttryckte nio av tio deltagare, kring uppmaningen att skatta förbättrad förmåga att komma bättre överens med andra, att de var nöjda eller mycket nöjda. Ungdomarna var i stort nöjda med innehållet i gruppen (de fem huvudområdena) och sju av tio angav att de kunde rekommendera deltagande i gruppen till andra.

Föräldraskattningen visade inte på några signifikanta förbättringar men resultaten från föräldrarnas utvärdering visade ändå att föräldrarna generellt sett ställde sig positiva till interventionen. Flera angav att interventionen hade hjälpt deras ungdom att bättre komma överens med andra och att hantera svåra situationer, och flera angav också att ungdomarna kunde använda sig av strategierna i den vardagliga miljön. Samtliga föräldrar uppgav att de trodde att andra ungdomar skulle ha nytta av att delta i interventionen.

Diskussion

Författarna menar att resultaten av studien indikerar att ungdomar med AST kan lära sig de fem specifika färdigheterna som lärdes ut i interventionen. Författarna menar att förbättringarna som sågs i rollspelsövningarna tyder på att deltagarna hade kunnat generalisera kunskaperna till nya situationer. Störst förändring uppvisades på deltestet där deltagarna skulle identifiera vilken färdighet som skulle användas i en specifikt angiven situation. Utvärderingsformulären indikerade också att både föräldrar och ungdomarna själva generellt sett var nöjda med interventionen.

Trots att föräldrarna i utvärderingsformulären angav att de ansåg att deras ungdoms sociala färdigheter hade förbättrats syntes inte denna förändring i det standardiserade mätinstrumentet vilket kan tyda på att föräldrarna inte uppfattade barnens färdigheter som generaliserade till andra miljöer. Författarna anser att ett ökat fokus på generaliserbarhet i kommande interventioner är nödvändigt.

7. Pilot evaluation of the Frankfurt Social Skills Training for children and adolescents with autism spectrum disorder

Evelyn Herbrecht, Fritz Poustka, Sabine Birnkammer, Eftichia Duketis, Sabine Schlitt, Gabriele Schmötzer & Sven Bölte, 2009

Bakgrund

I denna studie deltog barn och ungdomar med AST i en gruppintervention baserad på programmet Frankfurt Social Skills Training (KONTAKT). I programmet ingick områdena initiering av sociala interaktioner, konversationsförmågor, förståelse av sociala regler och relationer, verbala och icke-verbala signaler, problemlösning och coping, samt ökat självförtroende.

Grupptillfällena innehöll både strukturerade uppgifter och mer flexibla aktiviteter, såsom rollspel, sociala lekar, gruppaktiviteter och gruppdiskussioner. Gruppaktiviteter kunde exempelvis vara att gå på en promenad, baka eller besöka ett museum. I rollspelen fick deltagarna bland annat träna på att ta kontakt med en annan person, småprata och bestämma träff med någon. Ibland gavs också hemuppgifter till deltagarna, till exempel att ringa en klasskamrat. Deltagarna i gruppen fick tillsammans komma överens om vilka kommunikativa och sociala regler som skulle gälla under grupptillfällena, till exempel att ge ögonkontakt och att lyssna när andra pratade. Dessa regler fanns sedan uppskrivna synligt i rummet och deltagarna påmindes om dem om det behövdes.

Metod

I studien deltog 17 barn och ungdomar i åldrarna 9-20 år med en diagnos inom autismspektret (autism i barndomen, AS, atypisk autism, PDD-NOS). För deltagande krävdes typisk begåvning ($IQ > 70$), ett funktionellt språk samt avsaknad av andra allvarliga diagnostiserade sjukdomar. Barnen och ungdomarna delades in i tre grupper, en grupp i åldrarna 9-12 (children naïve, $n = 6$), samt två tonårsgrupper i åldrarna 15-20 (adolescents naïve, $n = 4$) respektive 14-19 år (adolescents experienced, $n = 7$). Den sistnämnda gruppen bestod av ungdomar som hade deltagit i en jämförbar intervention under två år innan studien påbörjades.

Grupper med yngre deltagare träffades 60 minuter en gång i veckan och de äldre träffades en gång varannan vecka under 90 minuter per tillfälle. Barnen i den yngre gruppen träffades totalt 29 gånger, medan de två tonårsgrupperna erbjöds 17 (adolescents experienced) respektive 15 gruppträffar (adolescents naïve). Föräldrar bjöds in till föräldraträffar fyra gånger/år för ömsesidig information och feedback om gruppdeltagarnas utveckling, både i gruppen och i hem- och skolmiljön.

Gruppdeltagarnas förmågor inom social interaktion, kommunikation, stereotypa beteenden, intressen och sociala förmågor i gruppsammanhang testades och psykosocialt fungerande mättes genom Global Assessment of Functioning Scale (GAS). Dessutom gjordes en oberoende bedömning av deltagarnas sociala förmåga via observation av film som tagits under delar av grupptillfällena.

Föräldrarna fick skatta sina barns och ungdomars fungerande genom instrument som mätte beteenden inom delskalorna: *social förmåga, affektiva reaktioner, interaktion med jämnåriga, kommunikation, stereotypier, behov av ensidighet/monotoni*, samt genom ett instrument som mätte generella sociala förmågor. I ett frågeformulär fick föräldrarna skatta upplevd belastning på familjen orsakad av barn med psykisk funktionsnedsättning. Slutligen samlades lärarskattningar in utifrån ett instrument som mätte socialt beteende i skolmiljö.

Vissa mätningar gjordes vid totalt fem tillfällena, (före, under och efter interventionen), och samtliga skattningar gjordes vid två tillfällena, innan gruppen påbörjades och efter gruppen avslutats.

Data analyserades både utifrån skillnaden mellan deltagarnas resultat före och efter genomförd intervention och utifrån hur grupptillhörighet påverkade interventionens effekt. Man försökte också identifiera variabler hos deltagarna som kunde förknippas med hög effekt av interventionen.

Resultat

Hela testbatteriet utfördes inte för samtliga deltagare före och efter interventionen (n = 5-15). Resultaten vid jämförelse innan och efter intervention visade en genomsnittlig förbättring utifrån samtliga mätinstrument, men många av förbättringarna var inte statistiskt signifikanta. Områden som signifikant förbättrades var bland andra psykosocialt fungerande och delskalan interaktion med jämnåriga enligt föräldraskattningen. Lärarskattningen visade ingen signifikant förbättring. Analyser mellan de tre grupperna visade att de yngre barnen uppnådde större effekt på skalor som mätte olika typer av beteenden medan högre ålder i större grad gav positiva effekter kring kommunikativa förmågor. Både hög verbal förmåga och icke-verbal kognitiv nivå korrelerade med förbättringar utifrån föräldraskattningen. Ingen signifikant skillnad kunde ses i baslinje- och eftermätningar mellan de två äldre grupperna, där den ena gruppen redan före studien påbörjades hade deltagit i liknande intervention i två år.

Diskussion

Författarna konkluderar att KONTAKT kan vara en användbar metod både för att förbättra sociala och adaptiva förmågor hos barn och ungdomar med AST, men också för att minska autistiska symptom. Tolkningen av studiens effektivitet begränsas dock av icke-signifikanta förbättringar och små effekter inom flera områden, bland annat visade inte den oberoende expertskattningen genom filmobservation någon signifikant förbättring efter deltagande i interventionen. Intressant nog såg författarna den mest övertygande förbättringen på de instrument som mätte autistiska symptom. Den största effektstorleken uppmättes i lärarskattningen, vilket kan tyda på att deltagarna kunde generalisera de inlärdas färdigheterna. Utifrån att författarna såg skillnader i effekt av interventionen beroende på deltagarnas ålder, kognitiva nivå och verbala förmåga menar man att interventionen uppfyllde målet att förbättra grundläggande sociala förmågor, såsom icke-verbal kommunikation och lyhördhet, medan mer komplexa förmågor i högre grad tycks vara beroende av en högre kognitiv och verbal förmåga.

8. The Efficacy of a Social Skills Group Intervention for Improving Social Behaviors in Children with High Functioning Autism Spectrum Disorders

Melissa E. DeRosier, Danielle C. Swick, Naomi Ornstein Davis, Janey Sturtz McMillen & Rebecca Matthews, 2011

Bakgrund

Studien granskade effektiviteten av programmet S.S.GRIN-HFA hos barn med HFA. Interventionen var en utveckling av en tidigare framtagen intervention riktad till socialt utsatta barn med typisk utveckling (S.S.GRIN). Interventionen för personer med autism byggde i sin helhet på samma innehåll som originalversionen, men anpassades utifrån kända specifika svårigheter kring sociala begränsningar hos personer med AST. Interventionen utökades också med fler gruppstillfällen och förändrades genom ett ökat föräldradedtagande, med hänvisning till kända svårigheter kring generalisering hos personer med AST.

Interventionen gavs vid 15 tillfällen à 60 minuter en gång per vecka och följde en manual. Innehållet fördelades över tre moduler: kommunikation, samarbete med andra och förmåga att skapa och behålla vänskapliga relationer. Fem teman

inom vardera modulen behandlades under lika många gruppträffar. Färdigheterna som presenterades byggde på varandra, så att deltagarna behövde använda och utveckla kunskaper från tidigare gruppstillfällen i de efterföljande. Föräldrarna deltog tillsammans med barnen vid det inledande gruppstillfallet samt i det sista gruppstillfallet inom varje modul, för att få en sammanfattning inom området samt för att delta i diskussioner kring hemuppgifter. Föräldrarna fick också veckovis skriftlig information om interventionens innehåll och med instruktioner kring hur de kunde coacha barnen i hemuppgifterna för att underlätta barnens tillämpning av kunskaperna i vardagsmiljön.

Metod

I studien inkluderades 55 barn i åldern 8-12 år med HFA, AS och PDD-NOS. Deltagarna slumpades mellan två behandlingsgrupper, där en grupp (TX; n = 27) erbjöds S.S.GRIN-HFA och den andra gruppen (CO; n = 28) S.S.GRIN. För deltagande i studien krävdes typisk begåvning ($IQ \geq 85$) samt att barnen inte uppvisade aggressiva beteenden.

Datainsamling gjordes två veckor innan inledd intervention och inom två veckor efter att gruppen hade avslutats. Föräldrarna fick fylla i formulären SRS som mätte sociala färdigheter inom delskalorna *socialt medvetande*, *social kognition*, *social kommunikation*, *social motivation* och *stereotyp beteende* samt en enkät som mätte hur barnen uppnådde sociala färdigheter som ingick i interventionen. Barnen fick själva skatta sina upplevelser av ensamhet samt sin förmåga att självständigt uppnå mål och fullfölja uppgifter i sociala aktiviteter (self-efficacy). Föräldrarna fick skatta sin egen förmåga att stötta och guida sina barn i samma sociala situationer.

Data analyserades för att undersöka individuella skillnader genom att jämföra resultat från mätningar före och efter deltagande i studien. Medelvärden för de båda grupperna TX och CO jämfördes därefter med varandra för att undersöka om skillnaderna var signifikanta mellan grupperna.

Resultat

Resultaten visade att föräldrarna skattade sina barns sociala förmågor som signifikant förbättrade jämfört med kontrollgruppen i flera av delskalorna. Föräldrarna skattade också sin egen förmåga att guida barnen (self-efficacy) som signifikant förbättrad jämfört med kontrollgruppen. Signifikanta förbättringar sågs även då man jämförde testgruppens resultat vid baslinje- och eftermätningen. Föräldrarna i kontrollgruppen rapporterade däremot en försämring. I analyser av barnens skattningar kunde ingen skillnad ses mellan baslinje- och eftermätningar vare sig mellan eller inom de två grupperna.

Diskussion

Resultaten av studien visar att de familjer som genomgick S.S.GRIN-HFA uppvisade mer positiva resultat än de som genomgick den traditionella, icke anpassade versionen S.S.GRIN. Barnen i testgruppen förbättrades både jämfört med kontrollgruppen och jämfört med de resultat som rapporterades före interventionen inleddes enligt föräldraskattningarna.

En delskala där man hos testgruppen inte såg en signifikant förbättring var delskalan social kognition, som innefattar att tolka andra personers sociala beteenden, till exempel att inte tolka alltför bokstavigt och att förstå den egentliga innebörden av en konversation. Även om en tendens till förbättring sågs tycktes denna aspekt inte beröras tillräckligt i interventionen. Föräldrarna upplevde också en ökad förmåga till att stötta och guida barnen i sociala situationer, vilket tolkades som möjligt genom att föräldrarna involverades i interventionen. Genom att ge föräldrarna verktyg att stötta sina barn i sociala situationer menar författarna att barnens möjligheter att generalisera och utveckla sina sociala färdigheter också fortsättningsvis skulle öka.

Barnen själva skattade inte sina förmågor i ett socialt sammanhang eller sin känsla av ensamhet som förändrade vid jämförelser av baslinje- och eftermätningar, oavsett gruppstillhörighet. Författarna menar att detta möjligen kan förklaras av att barnen hade en nedsatt självinsikt alternativt att det behövde gå längre tid innan skillnaden blev märkbar för ungdomarna.

Diskussion

I diskussionen återknyts till de frågeställningar som angavs i syftet.

- (i) *Kan sociala färdigheter utvecklas hos barn och ungdomar med AST genom behandling i grupp?*

Resultaten av granskningen visar att det är möjligt att uppnå förbättrade sociala färdigheter genom att erbjuda gruppintervention till barn och ungdomar i skolåldern med AST. Samtliga inkluderade studier har på något vis påvisat betydande förbättringar hos testdeltagarna, men studiernas kvalitet och tillvägagångssätt både i utförande och vid utvärdering har varierat.

Att jämföra interventionernas effektivitet är svårt, då flera olika utvärderingsinstrument används. I flera studier används standardiserade skattningsinstrument som ökar resultatens tillförlitlighet. I några studier baseras en stor del av resultaten på formulär som endast mäter de specifika förmågorna som tränats i interventionen, vilket begränsar resultatens betydelse till exempel utifrån generaliserbarhet. Inom flera studier anges också att trots att deltagarna visar förbättrade resultat lyckas de inte prestera i nivå med barn och ungdomar med typisk utveckling efter fullföljd intervention.

De flesta studierna baserar sina resultat på rapportering från föräldrar och oberoende skattningar saknas oftast. Svårigheten med detta är att föräldrarna själva har kännedom om att deras barn/ungdom deltar i en studie, och man kan inte utesluta att svaren påverkas av detta. En del studier har använt sig av lärarskattningar i syfte att få mer oberoende rapporteringar. Lärarskattningar anses också ge ett större mått på hur studiedeltagarna har lyckats generalisera de inlärdade färdigheterna till skolmiljön. Dessvärre har flera författare rapporterat stort svarsbortfall från lärarskattningar.

Det är vanligt att studierna saknar kontrollgrupper. Ofta är också deltagarantalet relativt lågt. Inom detta område är det svårt att åstadkomma stora kvantitativa studier, och det kan också anses oetiskt att inte erbjuda någon

behandling för delar av gruppen. Ett klokt sätt att hantera detta är att använda sig av en så kallad fördröjd kontrollgrupp. Denna metod innebär att samtliga utvalda forskningspersoner erbjuds insatsen, men vid olika tillfällen. På detta sätt kan man genom upprepade mätningar skapa en kontrollgrupp där man kan utesluta att spontanutveckling ligger bakom förbättrade resultat. Kontrollgrupper där annan behandling, icke specifikt anpassad till målgruppen, erbjudits har också förekommit. I de fall kontrollgrupper har använts har dessa kunnat styrka effektiviteten av interventionen.

Endast en av de inkluderade studierna har genomfört en uppföljande utvärdering, och denna mätning gjordes ungefär tre månader efter avslutad intervention. Denna uppföljning visade på i stort sett bibehållna färdigheter hos deltagarna och tydde dessutom på viss vidareutveckling, men ytterligare långtidsuppföljningar är önskvärda.

Trots en del kvarstående frågetecken kring exempelvis långtidseffekter av träningen framgår att författarna anser att gruppinterventioner är ett effektivt sätt att träna sociala färdigheter hos denna målgrupp. Man har också sett att både deltagare själva och deras föräldrar upplever interventionerna som positiva och effektiva.

(ii) *Till vilka bör interventionen erbjudas?*

Studierna som valts ut har varit riktade mot barn och ungdomar i åldrarna 6-20 år. Samtliga forskningspersoner har varit diagnostiserade med en diagnos inom autismspektret, vanligast förekommande har AS, HFA och PDD-NOS varit. Minst typisk begåvning och basal funktionell språklig förmåga har angetts som inklusionskriterier i de flesta artiklarna. Förutom utvecklingsstörning har utåtagerande och aggressivt beteende angetts som kriterier som gjort att personer uteslutits ur studier. Slutsatsen man kan dra av detta är att de interventioner som beskrivits i första hand bör riktas till högfungerande barn och ungdomar med autism för att säkerställa att goda resultat ska kunna uppnås.

(iii) *Vilka komponenter bör en framgångsrik gruppintervention innehålla?*

Författarna till de granskade studierna menar att det är viktigt att interventionen är speciellt anpassad till målgruppen AST, både till form och till innehåll. I en studie visar författarna att en gruppintervention kring social färdighetsträning som inte var anpassad till målgruppen inte gav någon positiv effekt hos gruppdeltagarna.

Innehåll: Området sociala färdigheter är brett och de flesta författare har avgränsat fältet till speciellt utvalda färdigheter som anses särskilt hindrande för personer med AST. I flera av studierna följs utvecklade manualer/kursplaner. I ett fåtal studier försöker man träna det man anser vara bakomliggande och grundläggande svårigheter avseende social kompetens, såsom exempelvis Theory of Mind och exekutiva funktioner.

Vanliga områden att fokusera på är konversation (att kunna inleda, upprätthålla och avsluta en interaktion) och att lära ut färdigheter som behövs för att kunna skaffa och bibehålla vänskapliga relationer. Att hantera mobbing, skvaller och ryktesspridning nämns också i några studier liksom

förmågan att känna igen och uttrycka känslor och icke-verbala signaler. I en del studier har man arbetat efter individuellt satta mål kring sociala färdigheter. Samarbete med andra och problemlösning samt artighet och sociala regler nämns också som innehållsområden.

Möjlighet till generalisering: Många av författarna poängterar vikten av att ge barnen och ungdomarna möjlighet till att generalisera färdigheterna som lärs ut i interventionen till den vardagliga miljön, då just generaliseringsförmåga anses vara en svårighet hos målgruppen.

I flera av studierna används hemuppgifter som medel för att låta deltagarna träna på och överföra färdigheterna till sin vardagliga miljö. Inom vissa studier används hemuppgifter kontinuerligt, och i andra är de mer glest förekommande. Vid hemuppgifter involveras ofta deltagarnas föräldrar på något sätt. Att tillsammans inom gruppen genomföra diverse aktiviteter i offentliga miljöer, till exempel att gå på en restaurang, förekommer till viss del i en del studier. Syftet med dessa aktiviteter är att låta deltagarna få träna på en viss färdighet som man nyss lärt ut. I de fall hemuppgifter inte används alls efterfrågas oftast ett ökat fokus på generaliserbarhet inom metoden.

I flera av studierna involveras föräldrarna på ett eller annat sätt. Graden av föräldramedverkan varierar mellan parallella föräldragrupper med samma intensitet som ges barnen/ungdomarna till mer glesa föräldraträffar och/eller skriftlig information. Föräldrarnas roll är ofta att stötta barnen och ungdomarna kring att välja och genomföra hemuppgifter och att bistå och guida barnen i olika sociala sammanhang. Författarna menar att föräldrarna kan vara en hjälp för barnen och ungdomarna både när det gäller att träna in färdigheter, att generalisera dem och även att vidareutveckla dem efter att gruppinterventionen avslutats. I de fall föräldrar har involverats lite eller inget alls uttrycks ofta önskemål, både från föräldrar och från författare, kring ökat föräldradeltagande.

Undervisningsform: Inläring genom instruktion i föreläsningsform används ofta för att introducera en specifik färdighet. Många studier använder sedan mer aktiva undervisningsformer för att exemplifiera färdigheten, till exempel rollspel, att gruppledarna agerar modell av färdigheten, samt genom diverse praktiska övningar och gruppdiskussioner. Även sociala lekar och aktiviteter förekommer under gruppsessionerna i syfte att låta deltagarna träna på en viss färdighet. Man anger också ibland att till exempel fikapauser ger deltagarna tillfälle att träna på sociala färdigheter med varandra.

(iv) *På vilket sätt bör interventionen genomföras?*

Interventionens grundstruktur: Omfattningen av gruppinterventionerna varierar mellan 13 timmar till som mest 30 timmar och durationen mellan 6,5 vecka till 30 veckor. Vanligast är att gruppstillfällena sker en eller två gånger per vecka, en eller 1,5 timme/tillfälle. Deltagarna är uppdelade i grupper efter ålder, vanligen skiljer inte mer än fem år mellan yngsta och äldsta deltagaren. Gruppstorleken anges inte alltid, men varierar från 4-10 deltagare/grupp. Inte heller antalet gruppleddare anges och varierar i angivna fall från två gruppleddare per grupp upp till en gruppleddare per två barn.

Gruppledarna kan komma från olika professioner. Ibland ställs krav att ledarna ska ha vissa specifika kunskaper, till exempel inom beteendeterapi, och ibland används studenter som stödpersoner i grupperna. Det är vanligt att gruppstillfällena följer en viss struktur som ser likadan ut vid varje tillfälle för att öka deltagarnas igenkänning och bidra till ökad trygghet i gruppen.

Vanligast är att programmen är uppbyggda så att man vid varje gruppstillfälle hanterar ett specifikt område eller tema. Ett vanligt upplägg är att inleda med en introduktion om färdigheten/temat, ge deltagarna en modell för färdigheten genom exempelvis rollspel, därefter låta deltagarna träna färdigheten praktiskt, för att sedan avsluta med en sammanfattning och eventuellt ge deltagarna en hemuppgift kring temat inför nästa tillfälle. Vissa studier har försökt bygga upp interventionen så att färdigheter som lärs ut hela tiden bygger på varandra, så att deltagarna behöver använda sig av tidigare hanterade områden i dem som följer efter.

Det har framkommit skillnader kring hur deltagarna själva och deras föräldrar skattar deltagarnas färdigheter. I en studie menar författarna att ungdomarna i högre utsträckning klarar av att se hur de har utvecklats medan andra studier hävdar att ungdomarna i lägre grad eller inte alls klarar att ange förändringar som anges av föräldrar. Det skulle vara intressant att titta vidare på vad som ligger bakom denna skillnad, för att utforma skattningsformulär framöver. Kan det vara så att individuella skillnader i barnens och ungdomarnas självinsikt ligger bakom diskrepansen, eller kan man hitta en förklaring kring hur formulären och frågorna varit utformade?

Slutsatser och implementering

I denna litteraturöversikt granskas forskning om gruppinterventioner för att stärka sociala färdigheter riktade till barn och ungdomar i skolåldern med AST. Syftet med rapporten är att ta reda på om sociala färdigheter kan tränas i grupp och om någon liknande intervention kan ges inom Bou.

Resultaten visar att det är möjligt att träna sociala färdigheter i grupp och att mottagarna till stor del är nöjda med interventionen. Det finns vissa frågetecken kring hur deltagarna klarar av att bibehålla och generalisera sina sociala färdigheter efter interventionens slut. Detta kan dock underlättas om föräldrarna involveras så att de kan förstå sina barns svårigheter och om de får kunskap kring hur de kan stötta och guida barnen i sociala situationer. Utifrån innehåll och form anses det möjligt att erbjuda insatser av de slag som granskats utifrån hur Bou:s verksamhet ser ut idag.

Svårigheter inom social kompetens kan leda till utanförskap och isolering. I ett framtidsperspektiv kan detta vara förödande för personer med AST som kan ha svårt att fullfölja skolgång och komma in på arbetsmarknaden. Därför anses social kompetens vara ett område där Bou ska kunna erbjuda användbara och verkningfulla insatser till barn och ungdomar som uppvisar behov av stöd inom området. Även om barn och ungdomar kan förbättra sina förmågor kring social kompetens visar granskningen att de ej når den nivå som anses typisk för personer utan AST. Vidare insatser för att stötta dessa personer i vardagen kan alltså komma att vara nödvändiga.

För planering och implementering av gruppinterventioner kring sociala färdigheter finns ett antal färdiga manualer att utgå ifrån, även om få finns översatta till svenska. En förhoppning är att denna rapport kan användas som ett led i att sätta samman en kursplan som innehåller de framgångsfaktorer som visat sig vara viktiga och som anpassas efter möjligheter och behov inom Bou:s verksamhet.

Referenser

Cotugno, A. J. (2009). Social competence and social skills training and intervention for children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39: 1268-1277.

DeRosier, M. E., Swick, D. C., Ornstein Davis, N., Sturtz McMillen, J. & Matthews, R. (2011). The efficacy of a social skills group intervention for improving social behaviors in children with high functioning autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 41: 1033-1043.

Frankel, F., & Myatt, R. (2003). *Children's friendship training*. New York: Brunner-Routledge.

Herbrecht, E., Poustka F., Birnkammer, S., Duketis, E., Schlitt, S., Schmötzer, G. & Bölte, S. (2009). Pilot evaluation of the Frankfurt social skills training for children and adolescents with autism spectrum disorder. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 18: 327-335.

Laugeson, E. A., Frankel, F., Gantman, A., Dillon, A. R. & Mogil, C. (2012). Evidence-based social skills training for adolescents with autism spectrum disorders: The UCLA PEERS Program. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42: 1025-1036.

Laugeson, E., Frankel, M., Mogil, C. & Dillon, A. R. (2009). Parent-assisted social skills training to improve friendships in teens with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39: 596-606.

MacKay, T., Knott, F. & Dunlop, A-W. (2007). Developing social interaction and understanding in individuals with autism spectrum disorder: A groupwork intervention. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 32(4): 279-290.

Reichow, B., Steiner, A. M. & Volkmar, F. (2012). Social skills groups for people aged 6 to 21 with autism spectrum disorders (ASD). *The Cochrane Collaboration*, 7: 1-48.

Stichter, J. P., Herzog, M. J., Visovsky, K., Schmidt, C., Randolph, J., Shultz, T. & Gage, N. (2010). Social competence intervention for youth with Asperger syndrome and high-functioning autism: An initial investigation. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40: 1067-1079.

Tse, J., Strulovitch J., Tagalakakis, V., Meng, L. & Fombonne, E. (2007). Social skills training for adolescents with Asperger syndrome and high-functioning autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37: 1960-1968.

Webb, B. J., Miller, S. P., Pierce, T. B., Strawser, S. & Jones, W. P. (2004). Effects of social skill instruction for high-functioning adolescents with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 19 (1): 53-62.

Internetkälla:

Autismforum (2007-11-19) *Vad omfattar autismspektrumet*

www.autismforum.se/gn/opencms/web/AF/Vad_ar_autism/introduktion/vad_omfattar_autism/

Uppgift hämtad: 2012-12-07

Förklaringar: n = deltagarantal som inkluderats i studien * = deltagarantal som data baseras på.

Författare	Design	Testdeltagare		Intervention		Föräldra-medverkan	Mätningar, resultat
		n	ålder	diagnos	Inlärningsmetod/ Fokusområden		
Laugesson et al., 2011	Pretest/posttest med uppföljning och fördöjd kontrollgrupp	28/14*	12-17	HFA, AS, PDD-NOS	The UCLA PEERS Program/ Skapa och behålla vänskapliga relationer	Ja	SSRS: Sign. förbättring samtliga delskalor SRS: Sign. förbättring 3/6 delskalor OPQ: Sign. förbättring TASSK-R: Sign. förbättring HAMS: Sign. förbättring SCDS: Sign. förbättring
Cotugno, 2009	Pretest/posttest med kontrollgrupp	18	7-11	AST	/ Oro och stresshantering, delad uppmärksamhet, flexibilitet/transitioner	Nej	
Mackay et al., 2007	Pretest/posttest	46/ 20-31*	6-16	HFA	/ Socialt och känslomässigt perspektivtagande, konversationsförmåga och vänskapliga relationer	Delvis (via information, hemuppgifter)	Sociala färdigheter - föräldrar: Sign. förbättring Social kompetens med jämnåriga - föräldrar: Sign. förbättring Sociala färdigheter - elever: Sign. förbättring Social kompetens med jämnåriga - elever: Sign. förbättring The three things: Sign. förbättring
Tse et al., 2007	Pretest/posttest	46/ 30-32*	13-18	HFA, AS	/ Bl a känsligenkänning, icke-verbal kommunikation, konversation, social etikett	Nej	SRS: Sign. förbättring totalpoäng samt 4/8 delskalor N-CBRF Social kompetens: Sign. förbättring totalpoäng N-CBRF Problembeteenden: Sign. förbättring totalpoäng samt 5/6 delskalor ABC: Sign. förbättring
Stichter et al., 2010	Pretest/posttest	29/27*	11-14	HFA, AS	Social Competence Intervention/ Social förmåga, känsligenkänning, exekutiva funktioner	Ja (för 3/5 grupper)	SRS: Sign. förbättring ToM: Blandade resultat DANVA-2-CF: Sign. förbättring Reading the Mind in Eyes: Sign. förbättring BRIEF: Sign. förbättring TOPS-3: Sign. förbättring
Webb et al., 2002	Pretest/posttest	10	12-17	HFA, AS	SCORE Skills Strategy/ Dela med sig av tankar, ge komplimanger, erbjuda hjälp, föreslå förändringar, självkontroll	Nej	SSRS: Ej sign. förbättring Rollspel: Sign. förbättring 4/5 målområden Skill Knowledge Survey: Sign. förbättring Situation Discrimination Test: Sign. förbättring
Herbrecht et al., 2009	Pretest/posttest	17/ (5-15)*	9-20	Autism i barndomen, AS, atypisk autism, PDD-NOS	Frankfurt Social Skills Training (KONTAKT) / Initiering av sociala interaktioner, konversationsförmågor, förståelse av sociala regler och relationer, verbala och icke-verbala signaler, problemlösning och coping, ökat självförtröende	Delvis	DCL: Ej sign. förbättring CGB: Sign. förbättring samtliga delskalor GAS: Sign. förbättring Filmobservation: Ej sign. förbättring PIA-CI-mini: Sign. förbättring 1/6 delskalor SKS: Ej sign. förbättring FaBel: Ej sign. förbättring FEG: Ej sign. förbättring
DeRosier, 2010	Pretest/posttest Randomiserad kontrollgrupp	55/50*	8-12	HFA, AS, PDD-NOS	S.S.GRIN-HFA/ Kommunikation, samarbete, vänskapliga relationer	Delvis (skriftlig information, deltog vid vissa grupptillfällen)	SRS: Sign. förbättring 4/5 delskalor ALO: Sign. förbättring Social Self-efficacy Scale: Sign. förbättring enl. föräldraskatning, Ej sign. förbättring enl. deltagarskatning Social Dissatisfaction Scale: Ej sign. förbättring